

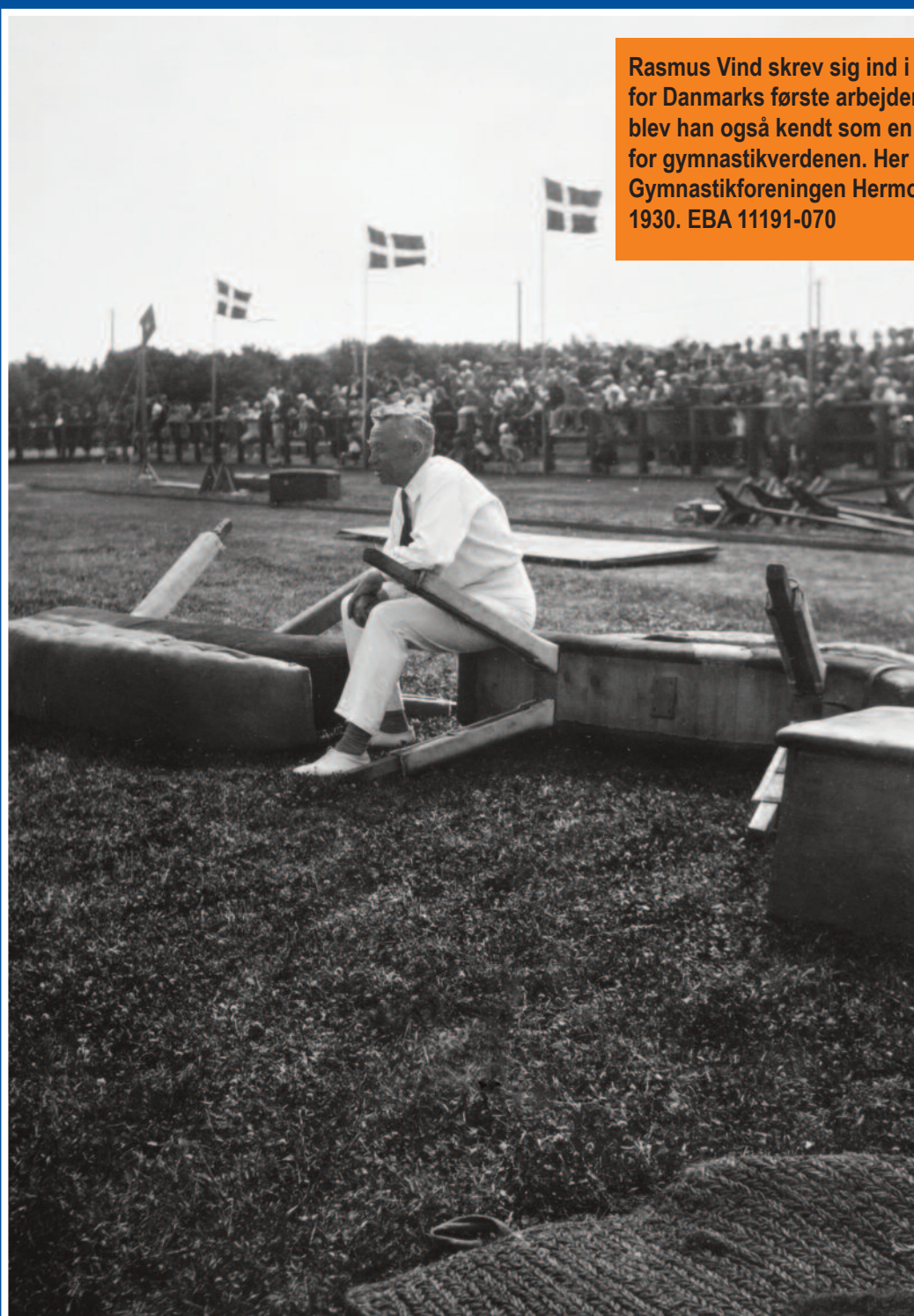
Arkivnyt

Juni 2019

2019:2

Indhold

- ▶ **Rasmus Vind**
En mand og hans tid. **2**
- ▶ **Søren Tønder fortæller om**
ormegravning, tjærearbejde
og afslutningsfest på
Centralhotellet **12**
- ▶ **Sankt Hans på cykelbanen .** **14**

Rasmus Vind skrev sig ind i historien som forstander for Danmarks første arbejderhøjskole, men i Esbjerg blev han også kendt som en markant skikkelse inden for gymnastikverdenen. Her er han fograferet ved Gymnastikforeningen Hermods 25 års jubilæum i 1930. EBA 11191-070

ArkivNyt

udgives af Esbjerg
Byhistoriske Arkiv som
digitalt nyhedsbrev og
udkommer minimum fire
gange årligt.

Redaktion

Peter Bak (ansv.)
Aja Høy-Nielsen
K. A. Gorritzen
Flemming Køhler
Peter Hundebøll
Jørgen Dieckmann
Rasmussen
Anette Rydahl

Citater med kilde-
angivelse er tilladt.

Redaktionens
adresse:
byhistoriskarkiv@
esbjergkommune.dk

Rasmus Vind

En mand og hans tid

Af fhv. lektor Poul Vind Teilmann, Aabenraa

Rasmus Vind kom til verden d. 18. april 1868 på Lundvadgård i Obbekær som den tredje af 11 søskende. Faderen var fra Obbekær, mens moderen stammede fra Esbjerg og var af Spangsberg-familien. Hendes far havde været ejer af Spangsberg Mølle i Esbjerg, som han havde solgt i 1852 og købt en gård i Obbekær, der indtil 1920 lå ganske tæt på grænsen til Preussen.

Ved at dykke ned i kilderne til Rasmus Vinds lange, aktive liv får man et godt indblik i den tid, han levede i og de mange omvæltninger, der fandt sted. Samtidig får man også indtryk af de mange spor, Rasmus Vind har sat i tiden.

Desuden er det en fortælling om en meget flittig og omgængelig person, der var vellidt i de kredse, han færdedes i. Selvom han flyttede til den store by Esbjerg, beholdt han sit brede, vestjyske sprog.

Her kan opremses mange af de egenskaber, han optrådte i: Landmand, gymnastiklærer, højskoleforstander, pædagog, gymnastikleder, fotograf, opfinder, byrådspolitiker, folketingskandidat, antimilitarist, lokalhistoriker, afholdsmand og familiefar. Gymnastikken og det politiske arbejde var dog det, der tog det meste af hans tid.

I det følgende vil jeg forsøge at tegne et billede af denne mand.

Soldatertid og politisk vækkelse

Rasmus Vind gik ud af skolen som 13-årig og kom ud at tjene ved landbruget, en del af tiden på forældrenes gård. Fra 1886-1888 var han elev på Askov Højskole, hvilket fik stor betydning for hans videre tilværelse.

1888-1889 var han soldat i Fredericia. Det var som bekendt i Estrup-tiden med Højre-regeringer, der mod folketingets flertal holdt sig ved magten i mange år, og først ved systemskiftet i 1901 blev parla-

Portræt af Rasmus Vind (1868-1952), ca. 1915. EBA 54447-070-548

mentarismen indført. Højre-regeringerne førte bl.a. en forsvarspolitik, der stødte på stor modstand i befolkningen, fordi den militære planlægning stort set gik ud på at befæste København på bekostning af det øvrige land.

Utilfredsheden med de udemokratiske forhold kom til udtryk på mange måder, bl.a. ved dannelsen af riffelforeninger og trusler om oprør og mulig borgerkrig. Der herskede en hård disciplin inden for militæret, som var domineret af regeringstro officerer. Derfor var det heller ikke velset, at der blandt soldaterne blev stillet spørgsmål steg ved ledelsens beslutninger.

I sommeren 1889 havde en gruppe soldater i Fredericia fremsat det beskedne ønske, at der på soldaterhjemmet i byen blev givet tilladelse til, at man abonnerede på andre end Højre-aviser, fx. Jyllands-Posten og andre Venstre-aviser. Én af soldaterne formulerede dette ønske i et indlæg i de lokale aviser. Det vakte så megen furor blandt officererne, at soldaterne i det pågældende kompagni blev udsat for ekstra hårde stropeture, og desuden blev den pågældende soldat og Rasmus Vind, der mod sin vilje var underkorporal for vedkommende og derfor kunne have forhindret dette skrivi, begge idømt en hård militær straf på fem gange seks dages fængsel på vand og brød.

Krigsretsdommen fra Fredericia lyder:

1. Underkorporal ved 12. Batl. I.Komp. Rr. 268, Vind, til Tjeneste ved 10. Batl. 1. Komp., Bestillingsfortællelse og strængt Fængsel paa Vand og Brød i 6 Gange 5 Dage for at have billiget, at en Rekrut i hans Korporalstab til Optagelse i et Dagblad den 26. s. M. indsendte en af bemeldte Rekrut forfattet Artikel, der var egnet til at vække misnøje i en Del af Hæren med Befalingsmændenes Optræden og desuden respektstridig.

(Viborg Stifts Folkeblad 21. august 1889)

Rasmus Vind har senere bedyret sin uskyld i sagen, eftersom han på det pågældende tidspunkt var indlagt på sygehuset og ikke kunne have forhindret det. Da straffen var udstået, blev der blandt Fredericias borgere samlet ind til en gave til de to løsladte soldater, og der blev afholdt en demonstration i sympati med de to. I det hele taget var denne episode meget omtalt i samtidens aviser i efteråret 1889. I løbet af sin soldatertid var han blevet udnævnt til korporal, en opgave som han ikke var særlig tilfreds med, og med denne episode mistede han denne titel.

Således blev Rasmus Vind helt eller delvist ufrivilligt viklet ind i tidens politiske slagsmål, og det har uden tvivl været med til at forme hans meget kritiske holdning til militæret. Hans politiske holdninger var i

forvejen stærkt påvirket af den kulturrevolution, der i disse år skete på landet, hvor højskoler, gymnastik og andelsbevægelse i høj grad bidrog til at danne den politiske bevidsthed i landbefolkningen. Han blev dog ikke venstremand som så mange andre på landet i disse år, men begyndte i den tid at få øjnene op for Socialdemokratiet og meldte sig ind i partiet i 1889. Efter eget udsagn var det den senere socialdemokratiske forsvarsminister Laust Rasmussen, der især påvirkede ham til dette skridt.

Gymnastikken

Efter aftjent værnepligt vendte Rasmus Vind tilbage til landbruget i Obbekær, hvor han forpagtede en gård fra 1892-1898, og her lagde han grunden til sit livslange engagement inden for gymnastikken. Det begyndte med gymnastik udendørs med øvelser og opvisning i det fri:

Dengang var der ikke noget, der hed Forsamlingshus eller lign., men det hindrede ikke Vind i at arbejde ude under Himlens Hvælv, i Læ af Bakkerne holdt »Obbekjær Gymnastikforening« eller »Vinds Gymnastikskole« Øvelse til Tonerne fra Sangfuglenes store Kor«

(Vestjyllands Social-Demokrat 17. april 1928 i anledning af Vinds 60 års dag)

I 1896 blev der tegnet aktier blandt lokale til opførelse af et forsamlingshus i Obbekær, som stod færdigt i oktober 1896. Her fik han for alvor blod på tanden med hensyn til gymnastikken. Han var leder for både mandlige og kvindelige gymnaster og deltog i forskellige kurser, og i 1898 var han på årskursus på Statens Gymnastikinstitut i København under den navnkundige K. A. Knudsen.

Den gymnastik, han var eksponent for, var den lingske/svenske gymnastik. Den vandt stor udbredelse på landet og var i modstrid til den traditionelle danske gymnastik, som i den tid var upopulær blandt bønderne. Typisk for denne gymnastikretning var, at det blev dyrket kollektivt –

Fra gavlen på Obbekær Forsamlingshus. Stærkt ombygget. (Foto 2019).

man skulle løfte i flok ligesom inden for andelsbevægelsen.

Familien og farvel til landbruget

Selv om de kom fra hver sin side af den daværende grænse, blev Rasmus Vind gift med Andrea, der stammede fra Hygum. De fik i alt ti børn mellem 1892 og 1912, og når han ikke dyrkede gymnastikken, var han ved landbruget i Obbekær indtil 1898. Derefter vendte han ikke mere tilbage til landbruget, men blev i stedet opslugt af pædagogikken og gymnastikken og snart også politik.

I 1898 flyttede han og familien til Ry, hvor han blev bestyrer af Ry Sognehjem og leder af et børnehjem på institutionen Himmelbjerggården. 1903-1910 var han lærer på Janderup Højskole vest for Esbjerg. Her tog han hul på en ny karriere, idet han om sommeren, hvor højskolen var lukket, arbejdede som rejsefotograf. Han mente selv, at han havde fotograferet så godt som al-

le sjællandske kirker og præster i den egenskab.

I 1910 forlod han stillingen i Janderup og blev herefter ansat som forstander på den nyoprettede arbejderhøjskole i Esbjerg.

Arbejderhøjskolen

Initiativet til Danmarks første arbejderhøjskole, som kom til at ligge i Esbjerg, var blevet taget af den meget energiske og stridbare redaktør på Vestjyllands Socialdemokrat, J. P. Sundbo, der foruden sit redaktørjob var meget aktiv både som byrådsmedlem og fra 1918 til sin død i 1928 som medlem af Folketinget. En anden initiativtager var kommunelærer Jørgen Banke, der lavede et stort arbejde inden for folkeoplysningen, bl.a. som leder af den lokale aftenskole. Der blev nedsat en bestyrelse, som bl.a. med økonomisk støtte fra kommunen begyndte forberedelserne til skolens åbning i november 1910, og det stod hurtigt klart, at Sundbo var den stær-

J. P. Sundbo, redaktør af Vestjyllands Socialdemokrat, i sit kontor i bladets bygning, Kongensgade 41. Damen til højre i billedet er korrekturlæser frk. Lissi Andersen. Hun fratrådte den 1. oktober 1923 på grund af giftermål. EBA 01321-070

Jørgen Banke (1877-1951), der var kommunelærer i Esbjerg 1904-1920, bibliotekskonsulent og bibliotekar 1913-1920 senere konsulent i Statens Bibliotekstilsyn. med hustru Regina Susanne Vilhelmine, f. Bruun (1878-1947) og to børn. Det kunne være Karen (f. 1906) og Niels (f. 1907). EBA 15315-070

ke mand, mens Banke gled ud af billedet, efter han var blevet vraget til posten som forstander for højskolen, muligvis af politiske grunde.

I stedet faldt valget på Rasmus Vind, og få uger inden skolens åbning, flyttede ægteparret Vind og deres dengang otte børn ind i lejede lokaler i Nørregade 4, hvor også en stor del af de kommende højskoleelever skulle bo under meget primitive forhold. Andrea Vind virkede som økonoma, og hun kæmpede hårdt for at få enderne til at nå sammen med en meget begrænset økonomi, der konstant var et problem. I begyndelsen var årsagen det begrænsede elevantal, og under 1. Verdenskrig fulgte dyrtid og smalhals, og efter 1. Verdenskrig kom store prisstigninger.

I begyndelsen var den årlige løn til Rasmus og Andrea Vind 500 kr., som også skulle række til husleje, varmeudgifter m.m. Forstanderens løn var således skruet sammen, at en del af den skulle gå til driften af højskolen. Det beløb var så begrænset, at Rasmus Vind i de perioder, hvor der ikke var elever på højskolen, måtte genoptage sit tidligere bijob som rejsefotograf.

Vind var den eneste fuldtidsansatte lærer ved skolen. Rasmus Brændeskov, der samtidig var lærer ved en kommuneskole, var medforstander. Desuden havde Sundbo timer et par gange om ugen på skolen, der begyndte med 20 elever. Senere kom der mange flere til, og i 1914 var der 50 elever. Desuden var der kortere kurser, også for kvinder. Der skulle undervises 36 timer om ugen, primært i almindelige fag, så undervisningen i vidt omfang blev en parallel til de almene folkehøjskoler, som havde fået så stor udbredelse og indflydelse først og fremmest ved at henvende sig til landbefolkningen. Med den voldsomme vækst i byerne i de foregående årtier var der stort behov for oplysning og uddannelse blandt arbejderne. Der er ingen tvivl om, at skolen var præget af socialdemokratiske tanker, men med plads til andre synspunkter. Således var lærerne partimedlemmer.

Portræt af lærer Rasmus Brændeskov, der blev født i Gudbjerg ved Svendborg den 8. august 1882. Han var ansat ved Esbjerg Skolevæsen fra 1906-1925. EBA 14635-070

Ved indvielsen af højskolen i november 1910 sagde Rasmus Vind bl.a. i sin tale:

»Arbejderne skal ikke alene være dygtige i deres Fag, de skal også have Kendskab til Samfundets Indretning og Forståelse af dets Skavanker, så de kan reformere det. Ved at tilrettelægge Undervisningen særlig for Arbejdere håber vi at få Held til at indvirke sådan på de unge, at de bliver i Stand til at forstå Tiden og danne Samfundet således som det bør være«.

(Vestjyllands Socialdemokrat den 7. november 1910)

Højskolen blev drevet nogenlunde som de traditionelle folkehøjskoler, men indholdet var klart præget af socialdemokratisk ideologi og var knyttet til den organisatoriske arbejderbevægelse. I forhold til de traditionelle folkehøjskoler blev de religiøse og nationale aspekter nedprioriteret, og i stedet blev der især lagt vægt på samfundsfag.

Formålet med højskolen var at oplyse og uddanne arbejderungdommen, men samtidig at udvikle de unge mennesker til at omdanne og reformere samfundet. Dvs. kvalificere eleverne til at være aktive i den stadig voksende arbejderbevægelse.

I begyndelsen havde skolen kun mandlige elever, men inden længe blev der også oprettet hold for kvinder. De første år på skolen var præget af meget rodede lokaleforhold med undervisning forskellige steder i byen samtidig med, at elevtallet voksede. Det hjalp dog lidt på økonomien, at skolen i 1914 blev statsanerkendt, og i 1917 kunne man indvie den store bygning, »Den Røde Borg«, på Gl. Vardevej i Esbjerg, som i dag er vandrerhjem. Det var på mange måder et stort fremskridt, men bidrog samtidig yderligere til en meget stram økonomi, da man havde måttet optage dyre lån til byggeriet.

Konflikt og afsked

Gemytternes uoverensstemmelse mellem den intrigante og meget foretagsomme J. P.

Sundbo og den mere sindige Rasmus Vind, som var god til at få tingene til at fungere under ofte svære forhold, var en væsentlig årsag til, at Rasmus Vind endeligt brød med skolen i 1921. En del tyder på, at Sundbo på mange måder styrede en stor del af skolens drift og ikke overlod ret meget til forstanderen.

Det var svært for Rasmus og Andrea Vind at få højskolens og deres private økonomi til at hænge sammen. Det kom flere gange til udtryk i breve til Sundbo, der en stor del af tiden opholdt sig i Rigsdagen i København. I 1918 sagde Rasmus Vind første gang op i et brev til Sundbo, idet det var ham »ganske umuligt at levere ordentlig kost for denne betaling«. Den ellers så godmodige Rasmus Vind satte altså hælene i, da han sagde sin stilling op ved højskolen og flere gange på sit brede jyske sagde »A wil væk«.

Meget tyder på, at Rasmus og Andrea Vind var meget afholdt blandt eleverne, og at det var den lunefulde Sundbo, der ville af med Rasmus Vind som forstander.

Fra grundstensnedlæggelsen til Esbjerg Arbejderhøjskole den 24. juli 1916. Bygningen blev taget i brug det følgende år. Med murerseen ses J. P. Sundbo. EBA 10352-070

Esbjerg Arbejderhøjskole på. Gl. Vardevej, 1923. Den lå dengang ude på landet. EBA 67934-070

Elevforeningen tog skarpt afstand fra Rasmus Vinds afskedigelse. Man talte om et »kup« og opfordrede bestyrelsen til at gensætte Vind, der dog ikke ønskede at vende tilbage.

Foruden at miste sit job skulle familien Vind jo også finde et andet sted at bo.

Kvindelig forstander

Den mere intellektuelle Laura Alkjærsg, der havde undervist på skolen i et par år, efterfulgte ham som forstander. Hun var meget betænkelig ved at påtage sig jobbet og betingede sig, at hun som forstander ville få meget mere frihed til at disponere.

Af hendes breve fremgår det også, at der havde været en meget dårlig stemning på skolen omkring 1920. Der havde været et »bragende sammenstød« mellem Sundbo og Vind, det hele gik »ad Hedehusene til«, og hun havde det meget dårligt over at være blevet indblandet i nogle forskellige in-

triger med Sundbo i baggrunden, som formentlig har gået ud på at få Vind til endelig at sige op og få ansat hende i stedet.

Men hun blev overtalt, og den 1. november 1921 tiltrådte Laura Alkjærsg som forstander. Heller ikke hun kunne samarbejde godt med Sundbo, og det endte med, at hun blev sagt op i 1924. Hun blev efterfulgt af Julius Bomholt, der allerede op-sagde sin stilling i 1925 pga. utilfredsstillende lønforhold. Bomholt endte dog med at være forstander, indtil han blev valgt til Folketinget i 1929. I mellemtiden var Sundbo afgang ved døden i 1928.

En anden forklaring på Rasmus Vinds afsked med skolen var formentlig også den uro, der i disse år var blandt eleverne. Tiden efter 1. Verdenskrig var præget af omfattende politisk uro i og ikke mindst uden for Danmarks grænser. Den russiske revolution i 1917 og de mange politiske problemer i Tyskland samt uroen i forbindelse

med påskekrisen i Danmark i 1920 medførte splittelse i de socialdemokratiske ungdomsorganisationer, hvor kommunister og syndikalister talte for revolution, mens socialdemokraterne ville reformere samfundet med fredelige midler. Dette kom også i et vist omfang til udtryk blandt nogle højskoleelever, der ønskede revolution og tog afstand fra den socialdemokratiske reformpolitik, hvorfor der blev en del uro og mange voldsomme diskussioner på skolen.

Efter højskolen

I årene på højskolen fortsatte Rasmus Vind med at dyrke sin store interesse for politik og gymnastik. Desuden må han have været lidt af en opfinder: I 1917 havde han opfundet en tørveudformningsmaskine, som det lykkedes ham at få patent på, hvorefter han solgte patentet, og maskinen blev sat i produktion i Esbjerg. Om fortjenesten herved gik til hans private eller til skolens økonomi står hen i det uvisse. Således i Jyllands-Posten den 8. maj 1917 under overskriften:

En aktuel opfindelse

»Højskoleforstander Rasmus Vind (..) har opfundet en Tørveudlægningsmaskine, som muliggør Udformning af Æltetørv aldeles ensartet og med stor Hurtighed. De Tørvefabrikanter, der har set Maskinen i Virksomhed, har strax købt een«.

Efter afskeden med højskolen måtte han vende tilbage til arbejdet som rejsefotograf om sommeren, mens han om vinteren var lærer ved Esbjerg kommunale skolevæsen. En kort overgang var han leder af den kommunale dagarbejderskole, som svarer til nutidens produktionsskoler. Endelig blev han ansat ved kommunen som pantefogedassistent, et job han bestred indtil pensioneringen som 70-årig i 1938.

Gymnastik

Mens han var forstander og i mange år derefter, fortsatte Rasmus Vind sit livslange engagement i gymnastikken. Efter familien var flyttet til Esbjerg, foregik det i Gymnastikforeningen Hermod, hvor han

Gymnastikforeningen Hermods konkurrencehold 1919. Herren i jakkesæt i midten er naturligvis Rasmus Vind. EBA 24158-058

Gymnastikforeningen Hermods pigeelitehold i 1928. Midt i gruppen i jakkesæt ses lederen, fhv. højskoleforstander og byrådsmedlem Rasmus Vind. EBA 54451-058

var leder af flere hold, både børn og voksne hold som også omfattede Esbjergs elitehold, som hjemførte flere danske mesterskaber som regel i hård konkurrence med hold fra København. I alt otte gange deltog han i danmarksmesterskaberne med sine hold. Disse stævner kunne samle tusindvis af tilskuere. I 1930 modtog han Dansk Idræts-Forbunds ærestegn. Han deltog endvidere med sine hold ved de to olympiader i Stockholm 1912 og Antwerpen 1920, hvor hans gymnaster vandt guld.

I Hermod var han leder i 20 år, og der blev holdt fest med hyldesttaler og gaver, da han sluttede som gymnastikleder i 1930 i en alder af 62. Forskellige fysiske skavanker var begyndt at drille ham. Desuden var han også i mange år aktiv på det organisatoriske plan i forskellige foreninger i Ribe Amt.

Den form for gymnastik, han stod i spidsen for i Esbjerg, var ikke længere den kollektive holdgymnastik, som var typisk for landområderne. Nu var det de individuelle præstationer i form af regelmæssige kon-

kurrencer, der var i højsædet. Ligesom inden for mange andre idrætsgrene, der skød op i de stadigt voksende byer, var det nu individuel og konkurrencepræget sport i modsætning til på landet, hvor man holdt fast i den lingske holdgymnastik.

Politik

I en tid uden massebilisme var det tætte net af jernbaner og dertil hørende stationer og trinbrædder en vigtig form for transport. Derfor måtte tidspunkterne for de politiske møder ofte indrettes efter togtiderne, så de travle kandidater kunne nå frem til de forsamlingshuse eller kroer, hvor møderne fandt sted, ofte med hundredvis af tilhørere – især op til valgene. Disse møder er ofte udførligt refereret i de lokale aviser. Meget tyder på, at Rasmus Vind har befundet sig godt med de mange livlige debatter forud for folketingsvalgene, hvor det ikke skortede på tilråb fra publikum.

Selvom han var opstillet i en tid, hvor Socialdemokratiet med Stauning i spidsen voksede kraftigt og blev landets største

parti, lykkedes det dog aldrig Rasmus Vind at blive valgt til Folketinget, hvor hans gamle »ven« J. P. Sundbo var valgt i Esbjerg-kredsen til sin død i 1928.

Fra 1910-1918 var Rasmus Vind opstillet i Holstebro, men derefter var han sit partis trofaste folketingskandidat i Ribekredsen indtil 1934, hvor hans stemmetal var stigende fra valg til valg.

Samtidig med at han var højskoleforstander, folketingskandidat og gymnastikleder, var han også en overgang fra 1917-1921 medlem af Esbjerg Byråd. Nogle af hans lokale mærkesager var skolepolitik og et forslag om bedre hygiejniske forhold inden for landbruget, så kvaliteten af mælken blev forbedret. Af andre mærkesager udover de dagsaktuelle forhold var det ofte Kooperationen og ønsket om fælleseje af produktionsmidlerne, der var gennemgående temaer i hans taler, det man dengang kaldte »kommunesocialisme«, som også var fremherskende i Esbjerg.

Noget tyder på, at konflikterne med J. P. Sundbo også fik betydning for Rasmus Vinds karriere som kommunalpolitiker, idet han forlod byrådet nogenlunde samtidig med, at han blev fyret på højskolen, et forhold som venstrebladet Vestkysten ikke var sen til at gøre opmærksom på.

Livet igennem var Rasmus Vind trofast socialdemokrat, der uden slingren fulgte partiets paroler, som det kom til udtryk i valgkampene og f.eks., da han var hovedtaler ved det store 1. maj-arrangement i Esbjerg i 1922.

Han befandt sig åbenbart godt i de mange debatter med politiske modstandere i forsamlingshusene i de forskellige sogne i området. Polemisk, men man får indtryk af, at han var respekteret, også af modstanderne.

Uanset hvilke kredse han optrådte i, var Rasmus Vind tilsyneladende altid populær og vellidt, hvilket fremgår af stribevis af hyldestomtaler i de forskellige dagblade (ikke kun de socialdemokratiske) i mange forskellige sammenhænge såsom runde fødselsdage, guldbrillup, afsked med valgkreds, højskole, Hermod m.m.

Udover den omfattende lokale omtale var han kendt over store dele af landet, ikke mindst på grund af gymnastikken, der også var på fremmarch i hans tid. Et andet vidnesbyrd om hans popularitet i vide kredse ses af, at da han i 1936 på vej til Kolding på cykel væltede og pådrog sig en hjerne-rystelse, fik uheldet masser af omtale i aviserne, ikke mindst fordi han i forvejen var kendt vidt omkring.

Efter at have trukket sig fra gymnastik og politik, kastede han sig på et tidspunkt over lokalhistorie, bl.a. via en artikel i avisen Vestjyden med titlen Fra det gamle Ob-bekær (dagbladet Vestjyden den 18. december 1943).

En travl mand som Rasmus Vind kan næppe have deltaget ret meget i det daglige liv i den store familie. Kun i forbindelse med højskoletiden fortæller kilderne om Andrea, hans kone, hvis store, daglige slid var en forudsætning for, at livet på skolen kunne fungere i de første, svære år. Ellers hører vi ikke meget om hende og den øvrige familie, men mon ikke hendes flid og medleven også i hjemmet har været en forudsætning for Rasmus Vinds mere udadvendte liv. Helt uden sorg og bekymringer har familielivet dog ikke været, bl.a. døde sønnen Carl i en alder af 21 år i 1916. Andrea døde i 1941, efter de havde nået at holde guldbrillup. Efter pensioneringen i 1938 levede Rasmus Vind stort set uden for rampelyset – han holdt af at cykle rundt på besøg hos børn og børnebørn. Han boede de sidste år på alderdomshjemmet, hvor han blev syg efter et fald og døde i 1952.

Kilder

Mediestream.dk har været en vigtig kilde til de samtidige aviser, herunder Ribe Stiftstidende, Vestjyllands Socialdemokrat m.fl. Rasmus Vinds arkiv på Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv.

Esbjerg Byhistoriske Arkiv.

Diverse litteratur om Esbjerg Arbejderhøjskole.

Søren Tønder fortæller om ormegravning, tjærearbejde og afslutningsfest på Centralhotellet

Ved K. A. Gorritzen

Min kone havde fået en veninde, der hed Henny, som boede på Nygårdsvej. De var sammen tidligt og silde, og de havde mange fælles interesser med bagning og syning. En tid havde de fået en hobby med at sy lampeskærme, som de solgte til venner og bekendte. Det kunne godt give en skilling, som de så købte noget for, som de havde lyst til.

Hennys mand hed Simon, og vi havde arbejdet meget i dampere sammen. Henny havde sin mor boende hos sig, og så var der en onkel til Henny, som spiste hos dem. Onklen havde været ungkarl altid og havde samlet sig en del penge. Henny og Simon havde en søn og en datter, men det var jo ingen sag for Henny, da hun havde sin mor til at holde hjemmet.

Der var en ældre mand, som havde en ormegraverforretning i et skur i Peter Skrams Gade. Han var ikke rask, og han kendte Simon, som han fik til at hjælpe sig med at pakke ormene i kasser og sørge for, at de blev sendt til de forskellige modtagere langs kysten og på øerne.

Der var tit en halv snes mand, der gravede orm ude på stranden, når det var lavvande, og der var den fordel ved det, at de kunne gå til kontrol i fagforeningen først og så endda tjene en stor dagløn, da det ikke blev opgivet nogen steder.

Efter Simon havde hjulpet til i nogen tid og lært forretningsgangen, købte han forretningen af den gamle. Simon havde ingen penge, så han lånte dem af sin kones onkel. Der gik ikke lang tid, så begyndte kunderne at gå fra ham, da han ikke passede at skaffe ormene, når fiskerne havde

brug for dem. Til sidst måtte han lukke forretningen, og onklens penge var væk. Onklen blev gal i hovedet, og det var ellers meningen, at Henny skulle have arvet ham, men nu satte han pengene ind på en bankbog til børnene. Det havde kostet ham 10.000 kroner, og det skulle ikke gentages. Jeg har aldrig kunnet lide Simon, han var det, man kaldte en »storskryder«. Når han talte, var det aldrig om en kammerat, nej, så havde han talt med formand eller direktør eller kaptajn den og den. Han var dårlig lidt, han fik også tilnavnet »Simon Ral-lik«.

At jeg kom sammen med ham, var fordi hans kone og min Mary kunne så godt sammen. Da jeg havde fået tjærearbejde ude i Artillerilejren på Hjertingvejen, tog jeg ham til at hjælpe mig, og han tjente store penge ved det. En dag spurgte han mig, om han ikke måtte tage en lille sjat tjære, for han havde et lille skur ovre på fiskerihavnen, som han skulle tjære for en mand, så det fik han lov til.

Da vi var færdige med tjæresæsonen, ville jeg give en glad aften på Centralhotellet til Henny og Simon samt Nina og Leo, da jeg altid fik Nina til at skrive mine regninger og tilbud på maskine.

Men før vi tog derop, havde jeg sagt, at det ikke blev med snaps, men smørrebrød og øl. Da vi kom ind og satte os ved et bord, kom tjeneren og spurgte, hvad vi ønskede. Jeg bestilte smørrebrød og øl, og vi gav os til at danse. Da bordet var dækket, havde tjeneren sat en hel flaske snaps midt på bordet, og den var så kold, at isen drev ned af den. Jeg tænkte, at den havde

Ormegravning foregik året rundt, her omkring januar/februar 1961. EBA 62294-008

Simon nok bestilt. Da vi sad og havde det rart, kom der nogle venner til Nina og Leo over til vort bord. De havde tilrejsende venner fra Århus, og jeg bød dem på en øl.

Hvorledes det gik til, Ninas veninde fik at vide, at jeg så godt kunne lide sort lagkage, det skal du få, jeg har en stående hjemme, den skal vi komme over med.

Da de lukkede på hotellet, smaskregnede det, og jeg var blevet godt fuld. Jeg bad en piccolo skaffe os to taxaer. Da jeg skulle ud af bilen, var jeg fuld som en pave. Nå, ind

kom jeg, og jeg husker, at Leo hev vand i hovedet på mig for at vække mig, men intet hjalp. Jeg var som en karklud, hvorefter jeg kom i seng. Næste morgen lå jeg uden tøj i sengen, og på brystet var der klæbet mærkater. Mary sov som en sten, jo det havde været en høj dag, kan man sige, men de havde dog levnet et stykke sort lagkage til mig.

Jeg lovede mig selv, det aldrig mere skulle ske, at jeg blev så fuld, og det har jeg ikke været siden.

Centralhotellet, ca. 1950. EBA 14838-008

CYKLEBANEN

ESBJERG

**Sportslig ledelse:
WILLY FALCK HANSEN**

ONSDAG 23. JUNI KL. 18⁴⁵

St. Hansaften

Bykamp: London-Esbjerg

100 OMGANGES PARLØB

Stort St. Hansbål

TOTALISATOR RESTAURATION

Eventuel aflysning i omnibusserne, City-kiosken
samt cyklebanens tlf. 2094 og 4137

Billetpriser: Sadelplads voksne 2 kr. børn og soldater 1 kr., 1. plads voksne 1 kr. børn og soldater 50 øre. Reserverede siddepladser 3 kr
Forsalg: City-kiosken, telefon 3190

Totalisatorspil—

der spilles på vinder 2 kr. og på 1. og 2. vinder samlet 3 kr.
Kender De ikke rytterne, så gæt Dem frem til et heldigt resultat —
og stor gevinst. (1—2 væddemål 23. maj 478 kr. for 3)

Arranger:

Esbjerg Cyklebane Club

Esbjerg Cyklebane Club arrangerer 100 omganges parløb som en bykamp mellem London og Esbjerg. Willy Falck Hansen står for den sportslige ledelse, og da det foregår den 23. juni 1954, vil der også være et stort Sankt Hansbål. EBA 76382-109